

SNIFFNING

I hemmen används många kemiska produkter som kan missbrukas som berusningsmedel. Till dessa produkter hör förtunningsmedel, lim innehållande olika lösningsmedel, lack, rengöringsmedel, vätskor och gaser för cigaret-tändare samt andra teknokemiska produkter. De kemikalier som sniffas är lätt flyktiga föreningar, som verkar berusande då de inandas.

Social- och hälsovårdens produkttillsynscentral vill uppmärksamma detaljhandlarna och tillsynsmyndigheterna på dessa kemiska preparat och deras tillgänglighet samt på de försäljningsbegränsningar och -förutsättningar som gäller för minutförsäljning.

Flera av de kemikalier som missbrukas finns i preparat som är vanliga i hemhushållen. De är således lätta att få tag på i detaljhandeln. Ofta är de också prismässigt förmånliga jämfört med t.ex. alkohol. På marknaden finns hundratals produkter som kan missbrukas. Den vanligaste formen för missbruk är sniffning, dvs. inandning av lättflyktiga kemikalier i berusningssyfte. Sniffning förekommer säsongvis och varierar från en ort till en annan. Sniffarna är vanligen barn och ungdomar i åldern 10-17 år och "inndrogerna" varierar.

Enligt förordningen om minutförsäljning av farliga kemikalier (676/1993) får berusande och hälsofarliga kemikalier inte överlätas, om det finns skäl att misstänka att någon uppenbart ämnar använda dem som berusningsmedel eller för annat missbruk.

Giftiga och mycket giftiga kemikalier får inte överlätas till personer under 18 år.

Kemikalier som är farliga för hälsan identifieras med följande varningssymboler på emballaget.

Giftig

Mycket giftig

Hälsoskadlig

Irriterande

Produkttillsynscentralen betonar detaljhandels roll vad gäller att noggrant övervaka försäljningen till barn och ungdomar av kemikalier som lämpar sig för sniffning. Enligt minutförsäljningsförordningen har en försäljare skyldighet och samtidigt även rätt att vägra sälja en kemisk produkt till en kund om det finns skäl att misstänka att kunden ämnar missbruka den t.ex. för sniffning. Vid försäljning bör uppmärksamhet fästas vid kunder som upprepade gånger köper produkter som kan sniffas. Sådana kemiska produkter bör vid behov säljas endast över disk eller förvaras på ett ställe som kan övervakas av butikspersonalen.

Olika åtgärder inom detaljhandeln kan begränsa och hindra missbrukare att få tag på kemikalierna. Detaljhandeln kan sålunda delta i arbetet för att förebygga sniffning bland barn och ungdomar.

Den kommunala kemikalietillsynsmyndigheten skall övervaka att bestämmelserna om försäljning av farliga kemikalier iakttas inom detaljhandeln.

Försummelse av de skyldigheter som följer av minutförsäljningsförordningen är ett brott för vilket med stöd av 52 § kemikalielagen kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Om gärningen har begåtts uppsåtligt eller av grov vårdslöshet är maximistraflet fängelse i två år. Enligt 2 kap. 16 § strafflagen skall den ekonomiska nytta som detaljhandlaren haft av brottet dömas förbruten till staten.

Enligt **tobakslagen** får tobaksprodukter och rökdon inte i näringsverksamhet säljas eller på annat sätt överlåtas till personer under 18 år. Enligt social- och hälsovårdsministeriets beslut innefattar begreppet rökdon också cigarettändare och deras delar samt tomma och fyllda bränslebehållare. Kommunerna övervakar att försäljningsförbudet iakttas. För att effektivisera övervakningen är näringsidkare enligt lagen skyldiga att uppgöra en plan för egenkontroll av försäljningen.

Nedan nämns några kemikalier som kan förekomma i produkter som missbrukas för sniffning samt beskrivs deras skadliga egenskaper. De nämnda kemikalierna är brandfarliga och kan förorsaka brännskador vid ovarsam hantering. Vid inandning eller sniffning påverkar de nervsystemet och kan förorsaka störningar i hjärtrytmen. Flera av kemikalierna kan också ge skador på lever och njurar. Beroende på det missbrukade ämnets egenskaper kan nervskadorna vara av bestående eller delvis övergående art. Hur allvarliga skadorna blir beror på hur stora kvantiteter som sniffats och hur lång tid missbruket har pågått.

▶ Butan

Butan är en extremt brandfarlig gas. Butan används som drivgas i sprayförpackningar samt som bränsle i olika konsumtionsprodukter, i t.ex. rengöringsmedel, cigarettändare och campingkök. Butan under tryck och i vätskeform kan förorsaka frostsador när den kommer i direkt kontakt med huden. Inandning av butan har en berusande effekt. Missbruk av butan kan förorsaka plötslig död, eftersom skillnaden mellan en berusande och en dödlig dos är mycket liten.

▶ n-Hexan

n-Hexan är en mycket brandfarlig flyktig vätska. Ämnet används som lösningsmedel och rengöringsmedel samt som komponent i lack och lim. Missbruk av n-Hexan kan ge allvarliga skador på det perifera nervsystemet, med försvagad känsel, dämpade reflexer, domning i extremiteter och muskelsvaghet som följd. Långvarigt missbruk kan förorsaka övergående eller bestående skador på nervsystemet.

▶ Bensin

Bensin är en brandfarlig vätska. Inandning av bensinångor leder till yrsel, hallucinationer och aggressivitet. Bensinsniffning kan också leda till djup medvetslöshet, hjärtstillestånd och döden. Vid förtäring kan bensin hamna i lungorna och orsaka kemisk lunginflammation. Vidare kan bensin påverka nervsystemet. Bensen som ingår i bensin är cancerframkallande och kan orsaka allvarliga blodsjukdomar.

▶ Toluén

Toluén är en mycket brandfarlig, färglös, flyktig vätska som används bl.a. i förtunningsmedel och lim. Toluén påverkar det centrala nervsystemet och kan skada detta bestående. Skadorna kan leda till försämrad inlärningsförmåga, personlighetsförändringar, irritation och balansrubbningsar.

▶ Xylen

Xylen är en brandfarlig vätska som används i förtunningsmedel, lim, lack och färgborttagningsmedel. Xylen påverkar det centrala nervsystemet och kan förorsaka bl.a. synrubbningsar, yrsel samt andningssvårigheter. Långvarig exponering kan bl.a. leda till försvagade minnes- och känsel-funktioner.

▶ Trikloretülen

Trikloretülen används i lim, korrigeringslack samt rengöringsmedel för textilier. Inandning av trikloretülen kan ge synrubbningsar, illamående, kräkningar, medvetslöshet, andningsförlamning och hjärtstillestånd. Missbruk av detta ämne har lett till flera dödsfall.

Eventuella frågor kan ställas till:

Överinspektör Annette Ekman, tel. (09) 3967 2771
e-post: annette.ekman@sttv.fi

Överinspektör Paula Karvinen, tel. (09) 3967 2774
e-post: paula.karvinen@sttv.fi